

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 678.9

Маршук Л. М.

Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНО-ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено найбільш поширені методики оцінки ресурсного та фінансового потенціалу підприємств. Визначено послідовність проведення оцінювання потенціалу машинобудівних підприємств. Охарактеризовано основні принципи системи показників економічної ефективності потенціалу господарюючих суб'єктів. Розкрито значення стратегічного аналізу у формуванні ефективної системи оцінювання потенціалу.

Ключові слова: ресурсний потенціал, фінансовий потенціал, машинобудівне підприємство, оцінювання потенціалу.

Постановка проблеми. Змістовне оцінювання потенціалу підприємств машинобудування за нинішніх умов господарювання набуває все більшого значення, адже дає змогу виявити стан ресурсно-фінансового потенціалу (структурних елементів), його обсяг, простежити зміни, що відбуваються під час його формування та використання. При цьому необхідно брати до уваги результативність функціонування підсистем менеджменту машинобудівного підприємства, реалізацію поставленої мети діяльності, спроможність господарюючого суб'єкта до вдосконалення кожного структурного підрозділу. Таким чином, визначаються досконалість управлінських рішень та їх виконання щодо нарощування ресурсного та фінансового потенціалу. Ресурсно-фінансовий потенціал є одним із головних чинників, який установлює успішність діяльності промислових підприємств у теперішніх умовах ринкового функціонування. Чим більший потенціал підприємства, тим більші перспективи для розвитку воно має, є більш конкурентоздатним та характеризується інвестиційно-інноваційною привабливістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні підходи до процесу оцінювання потенціалу промислових підприємств стали об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: В. Стровський [1], О. Біловодська [2], Н. Касьянова, Д. Солоха [3], В. Демиденко [4], М. Пан [5], І. Мягких [6], Н. Гнип [7], В. Гриньова [8], О. Кузьменко [9], О. Біловодська [10], А. Сабадирьова, О. Бабій [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведення діагностички ресурсного та фінансового потенціалу підприємств машинобудування сприятиме одержанню достовірних інформаційних даних щодо функціонування фінансово-господарської діяльності, прийняттю управлінським персоналом рішень, націлених на вдосконалення складників потенціалу та пришвидшення реалізації стратегії розвитку. У більшості наукових праць із діагностики та оцінки фінансового стану недостатньо акцентується уваги на визначенні рівня ресурсно-фінансового потенціалу для формування та реалізації управлінським персоналом рішень стратегічного спрямування. Виникає необхідність у розширенні

інструментарію для проведення оцінювання економічного потенціалу та обранні чітких критеріїв цього процесу.

Мета статті полягає у розкритті й обґрунтуванні наявних наукових підходів до оцінювання потенціалу та особливостей проведення оцінки ресурсного та фінансового потенціалу підприємств машинобудівної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вітчизняних машинобудівних підприємств процес оцінки власного потенціалу, виокремлення критеріїв та формування ефективної системи оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу є вкрай важливими питаннями. Формування та використання потенціалу підприємств ґрунтується на методологічних підходах, що лежать в основі системного підходу до управління. Категорію «система» можна визначити як: набір об'єктів, що володіють певними властивостями, зі зв'язком між об'єктами та їх властивостями; взаємопов'язаний комплекс функціонально співвіднесених компонентів; сукупність взаємодіючих елементів, що становлять цілісне утворення, яке має нові властивості щодо її елементів; щось ціле, що складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих частин [1, с. 93]. Своєю чергою, оцінка – це результат визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик господарюючого суб'єкта. Оцінювання дає змогу визначити, як відбувається використання ресурсного потенціалу, рівень одержання поставленої мети, як зміни та вдосконалення в управлінні коригують результативність використання ресурсного забезпечення та ефективність управління ними [2, с. 52].

Визначити фінансовий потенціал підприємства можна шляхом проведення оцінювання в такій послідовності:

– означення рівнів (високого, середнього та низького) фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта;

– під час визначення рівнів фінансового потенціалу надається обґрунтування обраному рівню (характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства);

– проведення оцінювання фінансового потенціалу із використанням основних фінансових показників діяльності [3, с. 188].

На підприємстві під час формування рівня ефективності ресурсного потенціалу важливим є додержання таких першочергових принципів:

- кількісна оцінка ресурсного потенціалу виробничої системи формується шляхом порівняння одержаного результату фінансово-господарської діяльності та понесеними витратами, що супроводжувалися залученням певного обсягу ресурсів;

- рівень ефективності ресурсного потенціалу визначається за допомогою сформованої на підприємстві системи підібраних показників, що якісно та кількісно даватимуть інформацію про діяльність господарюючого суб'єкта та, зокрема, про використання його ресурсно-фінансових можливостей у майбутньому;

- диференційована система показників оцінювання потенціалу має бути взаємопогоджена на всіх рівнях управління (підприємства, галузі);

- методика розрахунку показників має ґрунтуватися на загальноприйнятих положеннях планування та прогнозування діяльності промислових підприємств.

Сукупність показників, що використовуватимуться для визначення економічного ефекту, мають бути узгодженими між собою, формувати взаємодіючу систему, бути корисними для формування одержаних даних з їх розрахунку та прийняття в подальшому управлінських рішень. Система показників економічної ефективності використання ресурсного складника потенціалу підприємства ґрунтується на таких принципах її розроблення: повне відображення отриманих результатів діяльності; кількісна оцінка показників; можливість розрахунку показників за даними чинної системи обліку; чіткість методичного підходу до розрахунку показників [4, с. 69].

У сучасних умовах господарювання більшість підприємств машинобудування для оцінки ресурсно-фінансового потенціалу застосовує найбільш поширені методики оцінки й фінансового аналізу, які ґрунтуються на розрахунках низки коефіцієнтів фінансової стійкості, рентабельності, ділової активності.

У більшості країн на практиці функціонування промислових підприємств оцінку потенціалу проводять під час стратегічного моделювання їх діяльності на ринку. Таке оцінювання проводиться за допомогою стратегічного аналізу, послідовність здійснення якого була розроблена Гарвардською школою бізнесу у США. Стратегічний аналіз за Гарвардською моделлю передбачає: 1) діагностику підприємства: переваги, недоліки, компетенції, конкуренти; 2) аналіз зовнішнього середовища для ідентифікації можливостей та загроз; 3) пошук та оцінку можливих дій: слабкі сторони, результати, сумісність; 4) інтеграцію організаційної (корпоративної) культури та соціальної відповідальності підприємства перед суспільством; 5) інтеграцію цілей – власника, менеджерів та загальних цілей підприємства; 6) формування стратегії: вибір видів діяльності, шляхи і засоби досягнення цілей, досягнуті результати. Проводячи аналіз стану господарюючого суб'єкта, необхідно дотримуватися таких принципів: обґрунтованого вибору інструментарію діагностики; використання об'єктивної, повної та достовірної інформації про стан структурних елементів потенціалу підприємства, його внутрішнього середовища; виявлення причин змін внутрішніх чинників; комплексного та системного характеру; об'єктивності оцінки результатів [5, с. 29–30].

Для підприємства вагоме значення має надання вчасної оцінки використання певних видів ресурсів, наприклад оцінювання трудових ресурсів у період суттєвих кадрових змін на підприємстві. Достатньо новою методикою оцінювання кадрового потенціалу є визначення «сукупної оцінюючої вартості усіх працівників підприємства», відповідно, оціночна вартість одного робітника визначається (V_p) за формулою:

$$V_p = Z_n \cdot K_{зкп}, \quad (1)$$

де Z_n – величина потенційної оплати праці робітника;

$K_{зкп}$ – коефіцієнт гудвілу кадрового потенціалу [6, с. 200].

У процесі оцінювання фінансового потенціалу варто визначати фінансові потоки – грошові кошти, які реально здійснюють або можуть здійснювати свій рух як фінансові ресурси підприємства у звітному або плановому періоді з урахуванням умов, що склалися, або прогнозованих [7, с. 32]. Такі грошові кошти виявляють шляхом застосування прямої або непрямої методики. За першою методикою інформація про рух коштів формується з рахунків підприємства. За непрямою методикою для визначення фінансових потоків проводять аналіз форми № 1 «Баланс» та форми № 2 «Звіт про фінансові результати» звітності підприємства. Оцінювання фінансового стану може здійснюватися за різними методами, зокрема: коефіцієнтним, інтегральним, беззбитковим, рівноважним [6, с. 201].

Опрацювання низки наукових джерел дало змогу виокремити наявні методичні підходи до оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу підприємства, які варто узагальнити у підгрупи відносно деталізації дослідження (кількості оцінюючих показників), сфери (напряму) дослідження (оцінювання рівня ефективності, вартості, розвитку тощо), складових елементів потенціалу, рівня узагальнення проведеного оцінювання (за окремими показниками, комплексними).

За деталізацією оцінювання потенціалу може проводитися із використанням експрес-методик або, навпаки, детально аналізуватиметься більша кількість показників. Оцінювання фінансово-ресурсного потенціалу підприємств машинобудування диференціюються відповідно до методу оцінювання, до напряму групування інформації, напряму оцінювання, способу відображення отриманих даних (рис. 1).

Для оцінки складових елементів потенціалу застосовують грошове оцінювання, індексний метод, ресурсно-регресійний метод, метод пріоритетного оцінювання ресурсів тощо.

Як зазначає В. Гриньова [8, с. 35], прогалини методики грошового оцінювання потенціалу полягають у визначенні грошової вартості ресурсів та окремих їх складників, при цьому дослідження розвитку потенціалу підприємства не відбувається. Так, підприємства, що мають рівну вартість сукупних ресурсів, можуть отримувати різні результати від господарювання. Відповідно до зазначеного підходу, розглядається усе наявне ресурсне забезпечення, а не тільки те, що буде використане на підприємстві під час виробництва продукції.

У процесі застосування індексного методу оцінювання відбувається приведення ціни ресурсів до теперішньої вартості шляхом використання індексу чи ланцюжка індексів переміни вартостей за визначений термін.

Рис. 1. Диференціація методів оцінювання фінансово-ресурсного потенціалу підприємства

Під час використання ресурсно-регресійного методу оцінювання потенціалу застосовують кореляційно-регресійні моделі, що відтворюють вплив певних чинників на результати фінансово-господарської діяльності. Менеджер має змогу визначити вплив зміни складників потенціалу підприємства. Відмінність методу від розглянутих вище полягає у можливості за допомогою його застосування оцінювати вплив змін структурних складників на економічний потенціал підприємства.

Сукупність показників кореляційно-регресійної моделі є досить різноманітною, але здебільшого це показники рівня фінансово-економічного стану.

Із використанням індикативного методу оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу визначають відхилення отриманих фактичних результатів від планових (нормативних). При цьому відповідні спеціалісти мають змогу виявити знаходження невідповідностей та розглянути рішення про можливість її ліквідації. Оцінювання за даним критерієм буде ефективним у разі своєчасного внесення змін (оновлення) в діючі на підприємстві норми та нормативи, що сприятиме виявленню та використанню резервів підприємства.

О. Кузьменко для оцінювання ресурсного потенціалу пропонує користуватися інтегральним показником ($K_{p.n.}$), який є сумарною величиною комплексних показників оцінки виробничого, трудового, фінансового, інформаційного потенціалів з урахуванням вагомості їх значення у формуванні ресурсного потенціалу:

$$K_{p.n.} = \sum_{i=1}^4 R_i \sum_{j=1}^n R_j K_j, \quad (2)$$

де R_i , R_j – коефіцієнти вагомості складників ресурсного потенціалу та відповідних їм показників;

K_j – комплексні показники оцінки ресурсного потенціалу за відповідними складниками;

n – кількість одиничних показників оцінки ресурсного потенціалу [9, с. 282].

О. Біловодська радить використовувати таку послідовність проведення оцінювання потенціалу

на промисловому підприємстві: 1) аналіз структури ресурсного потенціалу конкретного промислового підприємства (наявність чи відсутність того чи іншого складника); 2) визначення головних показників, що характеризують конкретний складник потенціалу (матеріальний; нематеріальний; технічний; фінансовий; трудовий; інформаційний; інноваційний); 3) аналіз сильних і слабких сторін використання ресурсного потенціалу; 4) розрахунок показників ефективності використання складників ресурсного потенціалу підприємства; 5) розрахунок інтегрального показника рівня ефективності використання ресурсного потенціалу; 6) інтерпретація отриманих результатів; 7) розроблення рекомендацій щодо виявлення резервів максимізації від використання ресурсного потенціалу та одержання конкурентних переваг, зокрема у вигляді виробництва високоякісної продукції для отримання планових фінансових показників [10, с. 52].

Для оцінювання потенціалу використовують графоаналітичну модель через розкриття усіх напрямів фінансово-господарської діяльності підприємства. Діагностика можливостей проводиться шляхом використання методики узагальненого оцінювання відповідно до функціональних об'єднань (блоків), а саме рядів притаманних показників у графоаналітичному методі «Квадрат потенціалу» (рис. 2). У такому виді функціональної діяльності, як виготовлення продукції, розподілення та реалізації виробів, застосовують показники обсягу виробництва продукції; інтенсивності (потужностей) підприємства; величину собівартості виробів, витрат на 1 грн. товарної продукції; показник валового та чистого прибутку; показники фондовіддачі, фондоемності, рентабельності, якості, екологічності продукції [11, с. 50].

У маркетинговій діяльності аналізують масштаби реалізації продукції; вартість одиниці виробу; обсяг інноваційних витрат; новітні маркетингові напрями діяльності; експортну політику; витрати на рекламу продукції. У функціональному об'єднанні щодо управління та організацій-

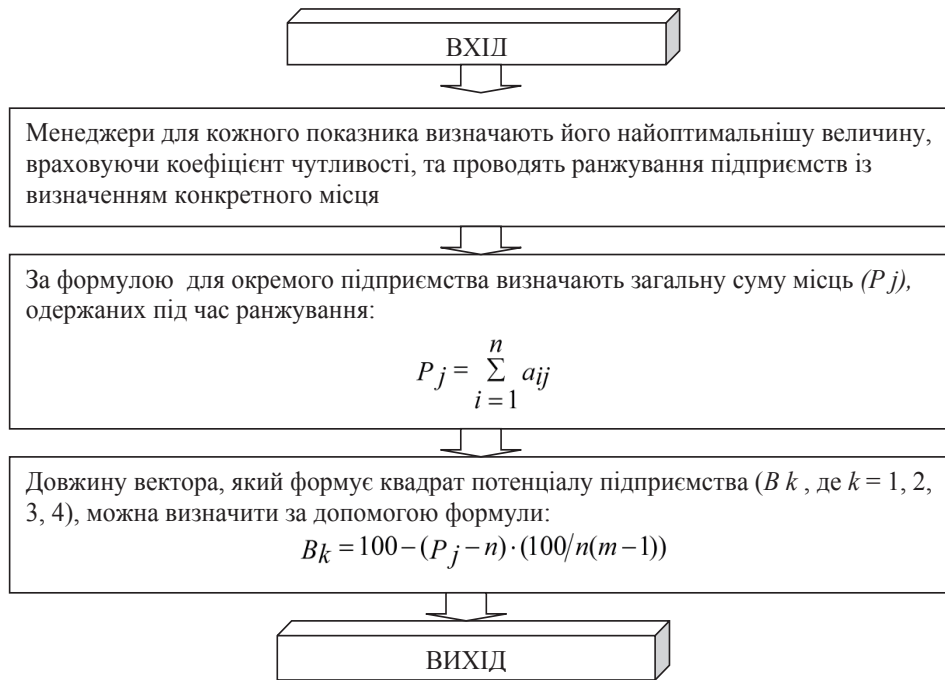

Рис. 2. Послідовність графоаналітичного методу «Квадрат потенціалу» [11, с. 50]

них характеристик підприємства оцінюють показники рівня ефективності організаційної структури менеджменту, якості, вік, відповідність освіти управлінського персоналу, показники продуктивності праці та середню величину заробітної плати.

Висновки. Зважаючи на мінливість умов зовнішнього середовища, менеджери підприємства для вирішення нових завдань зі зростання виробничих можливостей повинні використовувати різноманітні наукові підходи до оцінки

ресурсно-фінансового потенціалу. Досліджуючи це питання, варто зауважити, що оцінювання ресурсно-фінансової бази має проводитися як по окремих її підгрупах, так і в загальному. Подальші дослідження у цьому напрямі повинні ґрунтуватися на вдосконаленні підходів до формування ефективної системи оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу машинобудівних підприємств для його нарощування та оптимізації його використання.

Список використаних джерел:

1. Стровський В.Е. Формирование локальных потенциалов предприятия / В.Е. Стровский, О.В. Косолапов // Известия Уральского государственного горного университета. – 2013. – № 4 (32). – С. 93–96.
2. Біловодська О.А. Характеристика основних підходів до оцінювання ефективності використання ресурсів на промисловому підприємстві / О.А. Біловодська, Т.В. Кириченко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 5–1 (05). – С. 51–53.
3. Потенціал підприємства: формування та використання : [підручник] / Н.В. Касьянова [та ін.] ; 2-е вид., перероб. та доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 248 с.
4. Демиденко В. Особливості формування та використання ресурсного елемента потенціалу підприємства / В. Демиденко, Л. Веретільник // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Економічні науки. – Вип. 36. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 65–71.
5. Пан М.П. Конспект лекцій із дисципліни «Управління потенціалом підприємства» (для студентів 5 курсу денної і заочної форм навчання спеціальності 7.03050401 та 8.03050401 «Економіка підприємства») / М.П. Пан, В.І. Торкатюк, О.С. Вороніна ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 159 с.
6. Мягких І.М. Оцінка використання ресурсного потенціалу підприємств України в ринкових умовах / І.М. Мягких // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 33. – С. 199–203.
7. Гнип Н. Оцінка фінансового потенціалу за фінансовими потоками / Н. Гнип // Вісник ТНЕУ. – 2014. – № 3. – С. 30–36.
8. Гриньова В.М. Оптимізація вартості складових ресурсного потенціалу підприємства : [монографія] / В.М. Гриньова, М.М. Салун. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 236 с.
9. Кузьменко О.В. Обґрунтування методичних підходів до оцінки ресурсного потенціалу підприємства / О.В. Кузьменко // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1 (7). – С. 280–286.
10. Потенціал і розвиток підприємства : [навч. посіб.] / А.Л. Сабадирьова [та ін.]. – Одеса : ОНЕУ 2013. – 343 с.

Маршук Л. Н.

Хмельницький національний університет

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ОЦЕНКИ РЕСУРСНО-ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

Исследованы наиболее распространенные методики оценки ресурсного и финансового потенциала предприятий. Определена последовательность проведения оценки потенциала машиностроительных предприятий. Охарактеризованы основные принципы системы показателей экономической эффективности потенциала хозяйствующих субъектов. Раскрыто значение стратегического анализа в формировании эффективной системы оценки потенциала.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, финансовый потенциал, машиностроительное предприятие, оценка потенциала.

Marshuk L. M.

Khmelnyskyi National University

MODERN ASPECTS OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES RESOURCE AND FINANCIAL POTENTIAL EVALUATION

Summary

In the article, the most common methods of assessing the resource and financial potential of enterprises are investigated. The sequence of evaluation of the machine-building enterprises potential is determined. The basic principles of the indicators system of economic entities and economic efficiency potential of subjects are characterized. The significance of strategic analysis in the formation of an effective system of potential assessment is revealed.

Keywords: resource potential, financial potential, machine-building enterprise, potential assessment.

УДК 65.012.8

Мізік Ю. І.

Хникіна А. С.

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлено результати дослідження теоретичних та методичних основ управління корупційними ризиками на підприємстві в системі фінансово-економічної безпеки. З цією метою здійснено аналіз вже наявних методик оцінювання корупційних ризиків, а на основі дослідження запропоновано єдину методику оцінки, а також наведено рекомендації щодо управління корупційними ризиками.

Ключові слова: підприємство, фінансово-економічна безпека, корупція, корупційні ризики, управління.

Постановка проблеми. У сучасних умовах європейської інтеграції нашої держави питання ефективної протидії корупційним проявам у системі фінансово-економічної безпеки підприємства все частіше стають необхідною передумовою для підтримки та продовження реформ в Україні за рахунок міжнародного фінансування. Перш за все для вирішення цієї проблеми необхідно розробити та запровадити дієві механізми системи попередження корупційної поведінки, які повинні бути засновані на визнаних міжнародних антикорупційних стандартах. Основним елементом такої системи є управління корупційними ризиками в системі фінансово-економічної безпеки з метою вжиття заходів з їх мінімізації.

На жаль, сьогодні в Україні відсутня система реального моніторингу та оцінювання рівня корупції та корупційних ризиків, що могла би бути використана у процесі реалізації антикорупційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий доробок з проблем управління ризиком значний і включає дослідження таких відомих українських та зарубіжних вчених, як, зокрема, Н.В. Хохлов [7], В.Г. Лопатовський [5], О.Л. Устенко [4], В.О. Шпандарук [6], праці яких присвячені розгляду перш за все сутності економічного ризику, визначенню факторів і причин його виникнення, характеристик методів оцінки ступеня ризику. Однією з небагатьох робіт, в якій ситуаційний аналіз попередження злочинів використовується для оцінки корупції, є стаття Адама Грейкара і Айдена Сайдботома «Корупція і контроль: підхід до зниження корупції» [9].

У статті автори досліджують використання превентивних заходів для усунення або зниження корупційних можливостей і стверджують, що навколишнє середовище відіграє причинну роль у формуванні корупції.